

העזרה מהסוגיא

נבא בתרא קמה. – קנ:

פרשת חיי שרה ה'תשפ"ה

דף קמה

◆ דיני שושבינות:

- הקדמה - מנהג שושבינות הוא שכאשר ראובן נושא אשה, שולח שמעון חבירו מתנות לנישואין, על דעת שכאשר שמעון ישא אשה יחזיר לו ראובן מתנות לנישואין, ויש לדון בפרטי דין זה וכדלהלן.
- באופן ששמעון הולך את השושבינות לראובן ושמוח עמו בשבעת ימי המשתה:
  - באופן ששמעון נשא אשה - ראובן חייב להחזיר לו שושבינות, ובאופן שלא רוצה אפשר לגבות ממנו בבית דין משום ששושבינות נחשבת כמו מלוהא.
  - באופן ששמעון מת לפני שנשא אשה - ראובן לא צריך להחזיר שושבינות משום שיכול לומר 'תנו לי שושביני ואשמח עמו'.

☞ הערות ☜

א הרשב"ם מבאר שהשושבינות נחשבת כמו מלוה משום שכאשר ראובן נשא אשה שמעון נתן לו מתנה על דעת שיחזיר לו כאשר ישא אשה, ולכן באופן ששמעון נשא אשה וראובן לא רוצה לתת לו מתנות יכול שמעון לגבות ממנו בבית דין.

הברייתא מבארת שהחייב של ראובן להחזיר את השושבינות נאמר באופן ששמחת הנישואין של שמעון ושמחת הנישואין של ראובן שוות, ולא באופן ששמחת הנישואין של ראובן הייתה בפומבי ושמחת הנישואין של שמעון היא בצניעה, ולא באופן ששמחת הנישואין של ראובן הייתה באשה בתולה ושמחת הנישואין של שמעון הייתה באשה אלמנה, ולא באופן ששמחת הנישואין של ראובן הייתה באשה שניה ושמחת הנישואין של שמעון היא באשה ראשונה.

הברייתא מוסיפה שבאופן שראובן נשא אחת ושמעון היה שושבינו ולאחר מכן שמעון נושא שתי נשים שמעון אינו יכול לבקש שראובן יהיה שושבינו בשני הפעמים משום ששמעון אומר שאינו רוצה לטרוח להיות שושבינו שני פעמים, (לגירסת התוס' בפירוש הראשון), או באופן שראובן נשא שתי נשים ושמעון היה שושבינו ולאחר מכן שמעון נושא אשה אחת שמעון אינו יכול לבקש מראובן שיביא לו את דמי השושבינות של שני הפעמים יחד אלא ראובן יכול לומר שיתן לו בשמחת נישואין זו חצי מהשושבינות וכאשר שמעון יחזור וישא אשה שניה יקבל עוד חצי מהשושבינות.

הברייתא מבארת שמותר לראובן להוסיף ולתת לשמעון שושבינות יותר גדולה ממה ששמעון נתן לו בזמן נישואיו ואין בכך איסור ריבית והרשב"ם מבאר שהטעם לכך הוא שהוספה זו נעשית מחמת שמחת רעות ולא משום ריבית.

הברייתא מוסיפה שבאופן שראובן נמצא בעיר ששמעון נושא אשה ראובן צריך לבוא ולהשתתף בשמחת הנישואין, אבל באופן שראובן אינו נמצא בעיר אם ראובן שמע את קול הטבלה שמודיעה על שמחת הנישואין היה צריך לבוא ולהשתתף בסעודה הנישואין, ובאופן שראובן לא שמע את קול הטבלה ולכן לא השתתף בסעודת הנישואין יש לו תרעומת על שמעון שלא הודיע לו על סעודת הנישואין.

הגמ' מוסיפה שבאופן שראובן לא השתתף בסעודת הנישואין ראובן צריך להחזיר לשמעון את דמי השושבינות, אלא שראובן יכול לקזז מדמי השושבינות את דמי הסעודה שהיה זכאי לאכול בסעודת הנישואין, אלא ששיעור הסעודה תלוי בשיעור השושבינות שבאופן שהשושבינות היא זוז דמי הסעודה הוא זוז, ובאופן שהשושבינות היא מזוז עד ארבעה זוזים דמי הסעודה הם חצי מדמי השושבינות ובאופן שהשושבינות היא יותר מארבעה זוזים צריך לשער מה היה דמי הסעודה שהיו רגילים לתת.

לקבלת העלון או שליחת הערות: B0527147396@gmail.com

- באופן שראובן מת לפני ששמעון נשא אשה - יורשי ראובן צריכים לפרוע את השושבינות בזמן נישואי שמעון משום ששושבינות נחשבת כמו מלוה ו'מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם'.
- באופן ששמעון הוליך את השושבינות לראובן ולא שמח עמו בשבעת ימי המשתה או באופן ששמעון שלח מתנות לראובן לא בזמן נישואיו - ראובן לא חייב להחזיר לשמעון משום שלא נחשב 'שושבינות'.
- באופן ששמעון שלח את בנו להוליך את השושבינות לראובן והבן שמח עמו בשבעת ימי המשתה:
  - באופן ששמעון שלח ביד בן מסוים:
    - באופן שבן זה נשא אשה - ראובן צריך להחזיר את השושבינות, והשושבינות שייכת לבן זה.²
    - באופן שבן זה מת לפני שנשא אשה - ראובן לא צריך להחזיר את השושבינות משום שיכול לומר 'תנו לי שושביני ואשמח עמו'.
- באופן ששמעון שלח את אחד הבנים שיוליך את השושבינות, ובן אחד מהם הוליך את השושבינות - השושבינות שייכת לכל הבנים.
- דיני שביעית בשושבינות (באופן ששמעון נשא אשה לאחר שביעית):
  - לתירוץ הראשון בתוס':
    - ללישנא קמא - השביעית משמטת את החוב.
    - ללישנא בתרא - השביעית אינה משמטת את החוב.
  - לתירוץ השני בתוס' - השביעית אינה משמטת את החוב.³

◆ **דיני החזרת כסף הקידושין באופן שלא היה נישואין:**

- במקום שהדרך לא להחזיר את כסף הקידושין באופן שלא היה נישואין - האשה לא צריכה להחזיר את כסף הקידושין.
- במקום שהדרך להחזיר את כסף הקידושין באופן שלא היה נישואין:
  - מעיקר הדין:
    - באופן שהבעל מת - האשה לא צריכה להחזיר את הכסף הקידושין משום שהאשה אומרת 'תנו לי בעלי ואשמח עמו'.
    - באופן שהאשה מתה:
      - לרבי נתן ורבי יהודה - האשה צריכה להחזיר את כסף הקידושין משום ש'קידושין לאו לטיבועין ניתנו'.
      - לרבי יהודה הנשיא - האשה לא צריכה להחזיר את כסף הקידושין משום ש'קידושין לטיבועין ניתנו'.
      - לרבי יוסי - האשה צריכה להחזיר חצי מכסף הקידושין משום שספק האם 'קידושין לטיבועין ניתנו' או דלמא 'קידושין לאו לטיבועין ניתנו'.
  - באופן שהאשה זינתה:
    - באופן שזינתה באונס:
      - אשת ישראל - מותרת לבעלה ולכן אין נידון של החזרת כסף הקידושין.
      - אשת כהן שנאסרת לבעלה:
        - לרבי נתן ורבי יהודה - האשה צריכה להחזיר את כסף הקידושין משום ש'קידושין לאו לטיבועין ניתנו'.
        - לרבי יהודה הנשיא - האשה לא צריכה להחזיר את כסף הקידושין משום ש'קידושין לטיבועין ניתנו'.
        - לרבי יוסי - האשה צריכה להחזיר חצי מכסף הקידושין משום שספק האם 'קידושין לטיבועין ניתנו' או דלמא 'קידושין לאו לטיבועין ניתנו'.

⊕ **הערות** ⊕

- ב הגמ' מבארת שבאופן שבן זה נשא אשה וראובן שמח עמו בשבעת ימי המשתה, ולאחר מכן הבן מת לפני שראובן הספיק להחזיר לו את השושבינות, ראובן צריך את השושבינות ליורשי הבן, ואינו יכול לומר 'תנו לו שושביני ואשמח עמו' כיון ששמח עם הבן בשבעת ימי המשתה.
- הגמ' מוסיפה שבאופן שלאחר מיתת הבן, יבם אחד האחים את אשתו, השושבינות חוזרת לכל האחים, משום שהדין שיבם יורש את נכסי אחיו המת נאמר רק בנכסים שהם 'מוחזק' ולא בנכסים שהם 'ראוי' כמו שושבינות.
- ג הגמ' במכות [ג] מביאה שנחלקו הלישנות בגמ' באופן שהלוה להבירו לעשר שנים האם השביעית משמטת ללישנא קמא השביעית משמטת ולמרות שבזמן השביעית לא שייך 'לא יגוש' מ"מ לאחר שביעית שייך 'לא יגוש' וללישנא בתרא השביעית אינה משמטת כיון שבזמן השביעית לא שייך 'לא יגוש', ותוס' בתירוץ הראשון סוברים שנחלקו הלישנות גם בשושבינות שהיא הלואה בזמן הפרעון שלה בזמן ששמעון ישא אשה, אמנם תוס' בתירוץ השני סוברים שבשושבינות לכו"ע השביעית לא משמטת משום שיתכן שראובן לא יצטרך לפרוע לשמעון אם שמעון לא ישא אשה או ישא אשה שאינה בתולה ולכן לא שייך 'לא יגוש'.

- באופן שהבעל חזר בו - האשה לא צריכה להחזיר את כסף הקידושין.
  - באופן שהאשה חזרה בה - האשה צריכה להחזיר את כסף הקידושין.
- מדרבנן:

- לאמימר - רבנן גזרו שהאשה לא צריכה להחזיר את כסף הקידושין משום שיש גזירה שמא יאמרו שהקידושין לא חלו וקידושין תופסין באחותה [ע"פ חזו"א אה"ע סב ב].
- לרב פפא - רבנן לא גזרו.

דף קמו - קמו

◆ דיני החזרת הסבלונות באופן שלא היו נישואין:

- באופן שהכלה חזרה בה - צריכים להחזיר את הסבלונות.
- באופן שהחתן חזר בו או באופן שהחתן מת או באופן שהכלה מתה:
  - במקום שהדרך לא להחזיר את הסבלונות באופן שלא היה נישואין - לא צריכים להחזיר את הסבלונות [קמוה א].
  - במקום שהדרך להחזיר את הסבלונות באופן שלא היה נישואין:
    - סבלונות שאין עשויים ליבלות (כגון תכשיטים) - צריכים להחזיר.
    - סבלונות העשויים ליבלות (כגון מאכל ומשתה):
      - באופן שהסבלונות בלו:
        - באופן שהחתן שלח את הסבלונות בשביל שתביא אותם לבית בעלה - צריכים להחזיר את הסבלונות.
        - באופן שהחתן שלח את הסבלונות בשביל שתשתמש בהם בבית אביה - לא צריכים להחזיר את הסבלונות.¹
        - באופן שהחתן שלח את הסבלונות בסתמא:
          - באופן שהחתן לא אכל ושתה - צריכים להחזיר את הסבלונות.²
          - באופן שהחתן אכל סעודה או שתה משקה בבית חמיו בשווי דינר - לא צריכים להחזיר את הסבלונות.³
          - באופן שהחתן אכל בבית חמיו או שתה משקה בשווי פחות מדינר - הגמ' מסתפקת האם צריכים להחזיר את הסבלונות או דלמא צריכים להחזיר את הסבלונות לפי חשבון האוכל שהחתן אכל בבית חמיו (כגון שבאופן שאכל חצי דינר צריך להחזיר חצי מהסבלונות).
  - באופן שהסבלונות לא בלו - הגמ' מסתפקת האם צריכים להחזיר את הסבלונות או דלמא הדין כמו באופן שבלו.⁴

◆ דיני ירושת הבעל בנכסי אשתו:

- אשה ארוסה - הבעל אינו יורש.
- אשה נשואה - הבעל יורש.
- אשה ארוסה שהבעל והאשה נכנסו לחצר של הבעל:
  - באופן שנכנסו בסתמא - נכנסו על דעת נישואין ולכן חלו הנישואין והבעל יורש.
  - באופן שהבעל נכנס על דעת לבדוק את האשה - לא חלו הנישואין והבעל אינו יורש.

⊕ הערות ⊕

- ד דינים אלו מבוארים בדברי המשנה לדעת הרשב"ם, ובדעת התוס' עיין בדברי המהרש"א והרש"ש, שביארו את דברי המשנה באופן אחר, אמנם אין הכרח שתוס' חולקים על הרשב"ם לדינא.
- ה בדברי הגמ' [קמה א] מבואר שלמרות שנחלקו התנאים [הובא לעיל בסמוך] האם קידושין לטיבועין ניתנו או לאו לטיבועין ניתנו מ"מ בסבלונות לכו"ע לא ניתנו לטיבועין ולכן צריכים להחזיר את הסבלונות.
- ו בדברי הגמ' מבואר שהדין שלא צריכים להחזיר את הסבלונות נאמר בין באופן שהחתן אכל או שתה בבית חמיו ובין באופן שהחתן אכל או שתה בפתח בית חמיו אמנם הגמ' מסתפקת באופן שהחתן אכל בביתו האם צריכים להחזיר את הסבלונות או שלא צריכים להחזיר את הסבלונות.
- ובדברי הגמ' מבואר שהדין שלא צריכים להחזיר את הסבלונות נאמר באופן שהחתן עצמו אכל או שתה בבית חמיו אמנם הגמ' מסתפקת באופן ששליח החתן אכל או שתה משקה בבית חמיו בשווי דינר האם צריכים להחזיר את הסבלונות או דלמא לא צריכים להחזיר את הסבלונות.
- ז בדברי הגמ' מבואר שבאופנים שצריך להחזיר את הסבלונות והסבלונות היו מאכל ומשתה והאשה אכלה אותם האשה צריכה לשלם עליהם כדין 'נהנה' ושיעור ההנאה הוא 'דמי בשר בזול' כלומר שני שלישי מדמיו, וכדין אדם שנהנה מנכסי חברו כאשר היה סבור שהם שלו ובסוף התברר שאינם שלו.
- הגמ' מסתפקת באופנים שצריך להחזיר את הסבלונות והסבלונות השביחו האם השבח שייך לחתן כיון שהסבלונות חוזרים מוכח שהם שייכים לחתן וברשותו השביחו או דלמא כיון שהכלה חייבת באחריות הסבלונות מוכח שהסבלונות שייכים לה וברשותה השביחו.

- אשה נשואה שהבעל נתן עיניו לגרשה - הבעל אינו יורש.

◆ דיני אומדנא:

- אדם שבנו הלך למדינת הים ושמע שמת בנו ולכן הקנה את נכסיו לאחרים ולאחר מכן בנו חזר:
  - לרבנן דרבי שמעון בן מנסיא - המתנה קיימת משום שלא הולכים אחר אומדנא.
  - לרבי שמעון בן מנסיא - המתנה בטלה משום שהולכים אחר אומדנא שהקנה מחמת שהיה סבור שימות ובסוף לא מת.
- שכיב מרע שאמר 'כתבו גט לאשתי' ולא אמר 'תנו':
  - לרבנן דרבי שמעון שזורי - לא נותנים את הגט.
  - לרבי שמעון שזורי - נותנים את הגט משום שהולכים אחר אומדנא.
- אדם שיוצא בקולר ואמר כתבו גט לאשתי ולא אמר תנו (לרבי שמעון שזורי ולרבנן דרבי שמעון שזורי) - נותנים את הגט ולמרות שלא אמר 'תנו' משום שהולכים אחר אומדנא.
- אדם שאמר 'סבור הייתי שאין לו בן ועכשיו שאני יודע שאין לי בן נכסי לפלוני' והתברר שיש לו בן - המתנה בטלה משום שבאופן זה שגילה דעתו לכו"ע הולכים אחר אומדנא.

◆ דיני מתנת שכיב מרע:

- האם מתנת שכיב מרע צריכה קנין:
  - 'מתנת שכיב מרע במקצת' (כלומר שהקנה חלק מנכסיו) - צריכה קנין^ה.
  - 'מתנת שכיב מרע בכולה' (כלומר שהקנה את כל נכסיו) - אינה צריכה קנין^ט.
- 'מתנת שכיב מרע בכולה' באופן שעמד מחליו:
  - לרב נחמן:
    - לרבנן דרבי שמעון בן מנסיא - המתנה קיימת משום שלא הולכים אחר אומדנא.
    - לרבי שמעון בן מנסיא - המתנה בטלה משום שהולכים אחר אומדנא שהקנה מחמת שהיה סבור שימות ובסוף לא מת.
    - לרבי שמעון שזורי - אין הכרח האם המתנה קיימת או בטלה.
    - לרבנן דרבי שמעון שזורי - אין הכרח האם המתנה קיימת או בטלה.
  - המתנה בטלה משום שהולכים אחר אומדנא שהקנה מחמת שהיה סבור שימות ובסוף לא מת.
    - המתנה בטלה משום שהולכים אחר אומדנא שהקנה מחמת שהיה סבור שימות ובסוף לא מת.
    - לתירוץ השני בתוס' - המתנה קיימת משום שלא הולכים אחר אומדנא.
- 'מתנת שכיב מרע במקצת' באופן שעמד מחליו - המתנה קיימת משום שאין ראה שהקנה מחמת שהיה סבור שימות.

◆ דיני המוכר שטר חוב לחבירו:

- באופן שמכר את השטר חוב או שנתנו במתנת בריא - המוכר יכול למחול, ובאופן שהמוכר מת בן המוכר יכול למחול^א.
- באופן שנתן את השטר במתנת שכיב מרע - המוכר אינו יכול למחול^א.

⊕ הערות ⊕

ח בביאור השו"ע שנוצר בשביל שיהיה מתנת שכיב מרע במקצת ראה להלן [עמוד 7].

ט הגמ' מביאה שנחלקו האמוראים מהו המקור של מתנת שכיב מרע לרבי זירא דכתיב 'העברתם את נחלתו לבתו' ודורשים שיש העברה נוספת כמו ירושה שהיא מתנת שכיב מרע, ולרב נחמן דכתיב 'ונתתם את נחלתו לאחיו' ודורשים שיש נתינה נוספת כמו ירושה שהיא מתנת שכיב מרע, ולרב מנשיא בר ירמיה דכתיב 'בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר ה' צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה' ודורשים מהלשון 'צו' שדבריו חלו בדיבור בעלמא, ולרמי בר יחזקאל דכתיב 'ואחיתופל ראה כי לא נעשתה עצתו ויחבש את החמור וילך אל ביתו אל עירו ויצו אל ביתו ויחנק' ודורשים מהלשון 'ויצו' שדבריו חלו בדיבור בעלמא, ובדברי הרשב"ם משמע שלפי אמוראים אלו מתנת שכיב מרע חלה מדרבנן ופסוקים אלו הם אסמכתא בעלמא, והגמ' מביאה שרב נחמן סובר שמתנת שכיב חלה מדרבנן כדי שלא תטרף דעת החולה עליו באופן שלא יכול לעשות קנין וידע שבניו לא יקיימו את דברי צוואתו.

י רשב"ם כותב שבאופן שהמוכר מחל על החוב צריך המוכר לשלם ללוקח את מעותיו, ותוס' כותבים שהמוכר צריך לשלם ללוקח את המעות ששילם הלוקח בקניית השטר.

יא הגמ' בהו"א מבארת שהסיבה שהמוכר אינו יכול למחול משום שמתנת שכיב מרע חלה מהתורה, אמנם הגמ' מסיקה שגם אם מתנת שכיב מרע מדרבנן מ"מ המוכר אינו יכול למחול כיון ש'שאוה כשל תורה'.

דף קמח

◇ סוגי הדברים שאפשר להקנות במתנת שכ"מ:

- הקדמה - בדברי הגמ' מבואר שאפשר להקנות במתנת שכיב מרע רק דברים שבריא יכול להקנות וכדלהלן.
- דבר שלא בא לעולם (כגון פירות דקל) - לא נקנה במתנת שכיב מרע.
- דבר שאין בו ממש (כגון דירת בית) - לא נקנה במתנת שכיב מרע.
- הלוואה - נקנה במתנת שכיב מרע².

◇ דיני מתנת שכיב מרע בדקל ופירות:

- לרשב"ם [ע"פ מהרש"א]:
  - שכיב מרע שאמר 'דקל בלי הפירות לראובן' - פירות הדקל שייכים לנותן, והגמ' מסתפקת לאחר שהדקל יתייבש האם הדקל והענפים שייכים לראובן או דלמא הדקל שייך לראובן והענפים שייכים לנותן³.
  - שכיב מרע שאמר 'דקל לראובן חוץ מפירותיו' (לרב זביד) - פירות הדקל שייכים לנותן, ולאחר שהדקל יתייבש הדקל שייך למקבל והענפים שייכים לנותן⁴.
- לתוס':
  - שכיב מרע שאמר 'דקל לראובן ופירותיו לשמעון' - הגמ' מסתפקת האם הדקל והפירות שייכים לראובן, או דלמא הדקל שייך לראובן והפירות שייכים לשמעון⁵.
  - שכיב מרע שאמר 'דקל לראובן ופירותיו לעצמי' או שאמר 'דקל לראובן חוץ מפירותיו' - הדקל שייך לראובן ופירות הדקל שייכים לנותן⁶.

◇ דיני בית ודיוטא:

- המוכר בית לחבירו - הבית שייך לקונה, הדיוטא שייכת למוכר, ואין למוכר זכות להוציא זיזין לחצר.
- המוכר בית לחבירו ואמר 'על מנת שהדיוטא שלי' או 'חוץ מדיוטא' (לרב זביד) - הבית שייך לקונה, הדיוטא שייכת למוכר, ויש למוכר זכות להוציא זיזין לחצר⁷.
- המוכר בית לראובן ודיוטא לשמעון - הבית שייך לראובן, הדיוטא שייכת לשמעון, והגמ' מסתפקת האם יש זכות לשמעון להוציא זיזין לחצר או לא.

◇ דיני מתנת שכיב מרע:

- באיזה לשון מועיל מתנת שכיב מרע:
  - שכיב מרע שנתן את נכסיו בלשון 'יטול פלוני נכסיו' או 'זכה פלוני בנכסי' או 'יחזיק פלוני בנכסי' - המתנה חלה כדין מתנת שכיב מרע.

✻ הערות ✻

- יב הגמ' מביאה שרב פפא מבאר שהלוואה נקנית במתנת שכיב מרע משום שהלוואה עוברת בירושה אבל דבר שלא בא לעולם או דבר שאין בו ממש לא עובר בירושה, ורב אחא בריה דרב איקא מבאר שהלוואה נקנית במתנת שכיב מרע משום שבריא יכול להקנות על ידי מעמד שלשתן אבל דבר שלא בא לעולם או דבר שאין בו ממש לא מועיל בהם קנין.
- יג הגמ' מוסיפה שיש נפק"מ נוספת בספק זה בשכיב מרע שאמר 'דקל בלי הפירות לראובן' ולאחר מכן נמלך ואמר 'פירות הדקל לשמעון' שהתכוון לתת לשמעון את פירות הדקל ולא את הענפים, ולכן לפי הצד שהענפים שייכים לנותן נחשב 'מתנת שכיב מרע במקצת כיון שהנותן שייך לעצמו חלק מהאילן שדינו כקרקע, ולפי הצד שהענפים שייכים לראובן נחשב 'מתנת שכיב מרע בכולה'.
- יד הגמ' מבארת שגם לפי הצד שבאופן שאמר 'דקל בלי הפירות לראובן' הענפים שייכים לראובן ולא שייך את מקום הענפים לעצמו, מ"מ באופן שאמר 'דקל לראובן חוץ מפירותיו' פשוט שהתכוון לשייר לעצמו את הענפים, משום שהלשון 'חוץ' הוא לשון יותר חזק, ולכן מדייקים מדבריו שהתכוון בלשון החזק להוסיף ולשייר לעצמו את הענפים.
- טו הגמ' מבארת שהטעם של הצד שהדקל שייך לראובן לגמרי משום שהקנין של הפירות לשמעון לא חל משום שהפירות הם 'דבר שלא בא לעולם', והטעם של הצד שהדקל שייך לראובן והפירות שייכים לשמעון משום שנוקטים שכונת הנותן לתת לשמעון את פירות הדקל יחד עם 'מקום הפירות' כלומר שיהיה לו זכות בדקל לענין הפירות ולכן אין חסרון של 'דבר שלא בא לעולם'.
- טז הגמ' מבארת שבאופן שאדם שייך לעצמו את הפירות פשוט שכונתו לשייר את הפירות יחד עם 'מקום הפירות' כלומר שיהיה לו זכות בדקל לענין הפירות ולכן השיור חל והדקל שייך לראובן והפירות שייכים לנותן.
- יז הגמ' מבארת שהסיבה שיש למוכר זכות להוציא זיזין לחצר משום שהמוכר לא היה צריך לומר 'על מנת שהדיוטא שלי' או 'חוץ מדיוטא' שהרי גם לולי לשון זה הדיוטא שייכת לו, אלא כונתו בלשון זה שהדיוטא תהיה שייכת לו לגמרי כלומר שיהיה לו זכות להוציא זיזין ממנה לחצר.

- שכיב מרע שנתן את נכסיו בלשון 'ירש פלוני נכסי' או 'נחל פלוני נכסי' - לא קונה מדין מתנת שכיב מרע, משום שכוונתו לתת את נכסיו בצורה של ירושה, ולרבי יוחנן בן ברוקה יש אופנים שקונה ראה לעיל [דף קל].
- באיזה אופן נחשב 'מתנת שכיב מרע בכולה':
  - באופן שאמר 'כל נכסי לפלוני' - נחשב 'מתנת שכיב מרע בכולה'.
  - באופן שאמר 'קרקע זו לפלוני וקרקע זו לפלוני':
    - באופן שהוחזק לנו שאין לו נכסים נוספים - נחשב 'מתנת שכיב מרע בכולה'.
    - באופן שלא הוחזק לנו שאין לו נכסים נוספים - נחשב 'מתנת שכיב מרע במקצת' משום שחוששים שיש לו עוד נכסים.
- שכיב מרע שנתן את כל נכסיו לראובן ולאחר מכן נתן מקצת מנכסיו לשמעון - הראשון לא קנה כלל והשני קנה מקצת מהנכסים כדין 'מתנת שכיב מרע במקצת', משום שכאשר חזר במקצת מהנכסים שלא יהיו של ראובן אלא של שמעון, התכוון לחזור מכל הנכסים ולא לתת לראובן כלום.
- שכיב מרע שנתן מקצת נכסיו ולאחר מכן נמלך וחזר ונתן את שאר נכסיו - החלק הראשון שהקנה נחשב 'מתנת שכיב מרע במקצת' והחלק השני שהקנה נחשב 'מתנת שכיב מרע בכולה'.".
- שכיב מרע שהקדיש את כל נכסיו או שהפקיר את כל נכסיו או שנתן את כל נכסיו לצדקה ועמד מחליו - הגמ' מסתפקת האם הנכסים חוזרים לשכיב מרע או שאינם חוזרים לשכיב מרע^ט.

דף קמט

◆ דיני הודאה בבריא ובשכיב מרע:

- אדם שהודה שחייב כסף לראובן - באופן שהודה כשהיה בריא נאמן לטעון שאמר כך בשביל 'שלא להשביע את עצמו', ובאופן שהודה כשהוא שכיב מרע נאמן לטעון שאמר כך בשביל 'שלא להשביע את בניו', ובאופן שמת היורשים אינם חייבים לשלם לראובן משום שבית דין טוענים להם טענות אלו.
- אדם שהודה שהכסף שיש בידו שייך לראובן:
  - לרשב"ם - הכסף שייך לראובן.
  - לתוס' - באופן שהודה כשהיה בריא נאמן לטעון שאמר כך בשביל 'שלא להשביע את עצמו', ובאופן שהודה כשהוא שכיב מרע נאמן לטעון שאמר כך בשביל 'שלא להשביע את בניו', ובאופן שמת היורשים אינם חייבים לשלם לראובן משום שבית דין טוענים להם טענות אלו^ז.
- אדם שהודה שהכסף שיש בידו שייך לראובן ואומר שאמר זאת בשביל להקנות את הכסף לראובן - הכסף שייך לראובן.
- אדם שאמר שעשה מעשה קנין והקנה את הכסף לראובן - הכסף שייך לראובן^{כא}.

◆ דיני ירושה בגוי שבא על בת ישראל - הבן אינו יורש את אביו^{כב}.

☞ הערות ☞

- יח הגמ' מבארת שמדייקים מכך שהשכיב מרע נמלך שבתחלה רצה לתת רק מקצת נכסיו ולאחר מכן החליט לתת את כל נכסיו, ולא אומרים שמראש רצה לתת את כל נכסיו אלא שנמלך מה יתן לכל אחד משום שדרך של שכיב מרע להחליט לפני הנתינה מה יתן לכל אחד.
- יט הרשב"ם מבאר שהצד שהנכסים חוזרים לשכיב מרע משום שהתכוון להקדיש ולהפקיר ולתת לצדקה כיון שהיה סבור שימות ולא אם יעמוד מחליו, והצד שהנכסים לא חוזרים לשכיב מרע בהקדש משום שהקדש חמור ממתנת הדיוט ולכן תולים שהתכוון להקדיש גם אם יעמוד מחליו, ובהפקר משום שהתכוון לשם מצוה שכל אחד יוכל לזכות בנכסיו ולכן תולים שהתכוון להפקיר גם אם יעמוד מחליו, או משום שכיון שהוציא את נכסיו מדעתו מוכח שלא רוצה להנות יותר מהנכסים גם אם יעמוד מחליו, ובצדקה משום שיד עניים היא כיד הקדש ולכן תולים שהתכוון לתת צדקה גם אם יעמוד מחליו.
- כ רשב"ם מבאר שבאופן שהודה שחייב כסף לפלוני שאין דרך האנשים להחזיק את עצמם 'עבד לזה לאיש מלוה' ולכן נוקטים שאמר זאת בשביל 'לא להשביע את עצמו' כלומר שהאנשים יחזיקו שהוא עני, אבל באופן שהודה שהכסף שיש בידו שייך לפלוני שלא שייך הטעם של 'עבד לזה לאיש מלוה' ויתכן שהכסף הוא פקדון בידו או שהקנה את הכסף לראובן היורשים חייבים לתת את הכסף לראובן, אמנם תוס' סוברים שבין באופן שהודה שחייב כסף לראובן ובין באופן שהודה שהכסף שייך לראובן שייך הטעם שאמר זאת בשביל 'לא להשביע את עצמו'.
- כא בדברי הגמ' מבואר שבאופנים שהכסף שייך לראובן נחשב מתנת בריא ולא נחשב מתנת שכיב מרע, ולכן אפילו באופנים שלא שייך מתנת שכיב מרע (כגון שעמד מחליו או באופן שהשכיב מרע הוא גר שלא שייך בו ירושה) הכסף שייך לראובן.
- כב הרשב"ם מבאר שהסיבה שגוי שבא על בת ישראל הבן אינו יורש את אביו משום שהתורה הפקירה את הזרע של העובד ככובים.

◆ מתנת שכיב מרע בגר שאינו 'בר ירושה':

- לרשב"ם - באופן שהמקבל או הנותן אינו 'בר ירושה' לא מועיל מתנת שכיב מרע.
- לתוס':
  - באופן שהמקבל אינו 'בר ירושה' - מועיל מתנת שכיב מרע.
  - באופן שהנותן אינו 'בר ירושה' - לא מועיל מתנת שכיב מרע.

◆ דין 'מצווה לקיים דברי המת':

- האם 'מצווה לקיים דברי המת' - לרבי מאיר 'מצווה לקיים דברי המת', ולרבי יוסי 'אין מצווה לקיים דברי המת' באלו אופנים נאמר הדין של 'מצווה לקיים דברי המת':
  - לתירוץ הראשון בתוס' - באופן שאמר 'תנו מנה זה לפלוני' ולא באופן שאמר 'מנה זה לפלוני'.
  - לתירוץ השני התוס' - באופן שהושלש ביד שלישי בשביל לתת למקבל, ולא באופן שלא הושלש ביד שלישי בשביל לתת למקבל, אמנם באופן שאמר לשחרר את עבדו למרות שלא הושלש ביד שלישי אומרים מצווה לקיים דברי המת.
  - לתירוץ השלישי בתוס' - באופן שהנותן אמר לתת את המתנה לאחר מיתה, ולא באופן שהנותן אמר לתת את המתנה בסתמא שאפשר לתת את המתנה בין מחיים ובין לאחר מיתה.
  - לתירוץ הרביעי בתוס' - רק בישראל שיכול להוריש את נכסיו, אבל בגר שלא יכול להוריש את נכסיו לא.

◆ דיני גוי שהתגייר והתגיירו בניו עמו:

- בהלוואה:
  - באופן שיש לו בן שהורתו ולידתו שלא בקדושה - לא חייב להחזיר לבניו, ובאופן שהחזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו.
  - באופן שיש לו בן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה - לא חייב להחזיר לבניו, אמנם באופן שהחזיר רוח חכמים נוחה הימנו, ובאופן שלא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו.
  - בפקדון - לא צריך להחזיר לבניו²¹.

◆ האופנים שנחשבים מתנת שכיב מרע במקצת:

- כמה צריך לשייר בשביל שיחשב מתנת שכיב מרע במקצת:
  - לרב יהודה ורב ירמיה בר אבא - כדי פרנסתו.
  - לרב יוסף - כל שהוא.
- האם צריך לשייר בקרקע או גם במטלטלים:
  - לרב יהודה ורב יוסף - דווקא קרקע.
  - לרב ירמיה בר אבא ורב נחמן [קנב] - בין קרקע ובין מטלטלים.

דף קנ

◆ דיני אדון שכתב את נכסיו לעבדו:

- באופן שכתב את כל נכסיו לעבדו - העבד יצא לחירות וקנה את כל הנכסים²².
- באופן שהאדון כתב את כל נכסיו לעבדו 'חוץ מאחד מריבוא שבהם' - העבד לא יצא לחירות משום שיתכן שכוונת האדון לשייר את העבד עצמו.
- באופן שהאדון כתב את כל נכסיו לעבדו חוץ מקרקע כל שהוא או חוץ ממטלטלין כל שהוא - לרבי מאיר לא יצא לחירות לרבי שמעון יצא לחירות²³.

✽ הערות ✽

כג תוס' מבארים שלמרות שלגבי הלוואה באופן שיש לו בן שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה רוח חכמים נוחה הימנו שיחזיר כיון שהגוי עשה לו טובה שהלווה לו מ"מ לגבי פקדון שהגוי לא עשה לו טובה לא צריך להחזיר לבניו.

כד הרשב"ם מבאר שבאופן שהאדון כתב את כל נכסיו לעבדו כלול במתנה זו גם שחרור העבד עצמו משום שהעבד נחשב חלק מנכסי האדון ונמצא שהאדון הקנה לעבד את עצמו.

כה רשב"ם בפירוש הראשון מבאר שנחלקו האמוראים בביאור הטעם של רבי מאיר, לרב נחמן משום שבאופן שהאדון שייר קרקע או מטלטלין ולא פירש יתכן שכוונתו לשייר את העבד שנקרא קרקע משום שהוקש לקרקע וכן נקרא מטלטלין משום שהוא מטלטל, ולפי"ז באופן שהאדון פירש שמשיר קרקע פלונית או מטלטלין פלוני העבד יצא לחירות, ולרב אשי משום שבאופן שכתוב בשטר השחרור של העבד זכות של האדון בקרקע או במטלטלין מסוימים האדון לא

◆ **דיני אדם שנותן את המטלטלים שלו במתנה לחבירו:**

- איזה מטלטלים נכללים בלשונו:
  - באופן שאמר 'המטלטלים שלי לפלוני' - כוונת הלשון לכל הכלים ולא לאוכל.
  - באופן שאמר 'כל המטלטלים שלי לפלוני' - כוונת הלשון לכל הכלים ולאוכל, וכן לריחים העליונה שהדרך לטלטלה ולא לריחים התחתונה שאין הדרך לטלטלה.
  - באופן שאמר 'כל הדבר שמטלטלים לפלוני' - כוונת הלשון לכל הכלים ולאוכל, וכן לריחים העליונה והריחים התחתונה אפשר לטלטלם.
- האם העבדים נכללים בלשון מטלטלים:
  - לרשב"ם:
    - לרב נחמן - עבדים נכללים בלשון מטלטלים.
    - לרב אשי - ספק האם עבדים נכללים בלשון מטלטלים.
  - לתוס' - ספק האם עבדים נכללים בלשון מטלטלים¹²

◆ **חיוב ראשית הגז:**

- לרבי דוסא בן הרכינס - באופן שיש חמש רחלות שיש לכל אחת שיעור גיזה של מנה ופרס.
- לחכמים - באופן שיש חמש רחלות שיש לכל אחד שיעור גיזה של חמישית מנה ופרס, וכולם יחד יש שיעור של מנה ופרס.

◆ **דיני אשה שלפני נישואיה נתנה את נכסיה לאדם אחר:**

- באופן שנתנה מקצת מהנכסים שלה - המתנה חלה.
  - באופן שנתנה את כל הנכסים שלה - המתנה לא חלה משום שנתנה לו רק בשביל להבריח את נכסיה מבעלה¹³.
- ◆ **דיני שיעבוד הכתובה** - הקרקעות של הבעל משועבדות לכתובה וכן המטלטלים שכתובים במפורש בכתובה משועבדים לכתובה.

» **הערות** «

מקנה את השטר לעבד לגמרי ויש בכך חסרון של 'כרות גיטא', ורשב"ם בפירוש השני מבאר שרב אשי סובר כדברי רב נחמן (אלא שרב נחמן סובר שאפשר ללמוד מדין זה שעבד נחשב מטלטלים בלשון בני אדם ורב אשי סובר שאי אפשר ללמוד מדין זה כיון שרק לענין גט שצריך 'כרות גיטא' חוששים שעבד נחשב מטלטלים אבל בדינים אחרים לא חוששים שעבד נחשב מטלטלים).

תוס' חולקים על דברי רשב"ם וסוברים שלמרות שרבא אמר שלפי רב נחמן הטעם של רבי מאיר הוא שיש חשש שהאדון שייר את העבד מ"מ רב אשי דחה את דבריו ואמר שלפי רב נחמן הטעם של רבי מאיר הוא משום 'כרות גיטא'.

כו הגמ' מסתפקת האם בלשון בני אדם עבד נחשב מטלטלים או לא, וראה לעיל [הערה קודמת] שדעת הרשב"ם שנחלקו האמוראים בביאור טעמו של רבי מאיר ובדברי רב נחמן מבואר שספר שעבד נחשב מטלטלים בלשון בני אדם אמנם לפי רב אשי אין הכרח, ולדעת התוס' לא נחלקו האמוראים בנידון זה אלא לכו"ע אין הכרח האם עבד נחשב מטלטלים או לא.

הרשב"ם והתוס' מבארים שלמרות שלענין כל דיני התורה עבד נחשב כמו קרקע משום שעבד הוקש לקרקע דכתיב 'והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם' מ"מ לגמ' יש צד שלענין לשון בני אדם עבד נחשב כמטלטלים ונכלל בלשון זה.

כז בדברי הגמ' מבואר שרק באופן שהאשה נתנה את כל הקרקעות והמטלטלים שלה לאדם אחר המתנה לא חלה אבל באופן שהאשה שיירה מקצת מהקרקעות או מקצת מהמטלטלים המתנה חלה.